

**Standardy závěrečných prací studijního programu Pedagogika, obor Sociální pedagogika a Sociální pedagogika a volný čas
(počínaje akademickým rokem 2016/17)**

Jiří Němec

Katedra sociální pedagogiky PdF MU

Text se zaměřuje na popis cílů jako minimálních standardů, které je třeba dodržet při zpracování závěrečné práce. Tento materiál je určen studentům a hodnotitelům závěrečných prací jako metodická pomůcka při vytváření, ale i hodnocení bakalářských a diplomových prací (vedoucí a oponenty). Standardy se vztahují k bakalářským a magisterským pracím obhajovaných v rámci prezenčního a kombinovaného studia oboru Sociální pedagogika a Sociální pedagogika a volný čas.

1. Obecný cíl práce

Cílem závěrečné práce je prokázat schopnost samostatného vědecko-výzkumného tvůrčího myšlení, které je originální ve vztahu k zvolenému tématu a studovanému oboru. Takto obecně formulovaný cíl můžeme analyzovat a popsat podrobněji, jak z hlediska struktury, tak metodologie práce.

Student zejména prokáže:

- Vhodnou volbu tématu práce ve vztahu k danému oboru, originalitu zvoleného tématu a (metodologického) přístupu k němu,
- schopnost tvorby vlastního originálního textu, který je založen na znalosti relevantní odborné literatury (u DP též zejména zahraniční) a vlastní reflexe, polemiky, diskuse, kritického přístupu apod.,
- schopnost volby adekvátní metodologické strategie (kvalitativní nebo kvantitativní strategie a volba vhodné metody pro sběr a analýzu dat),
- znalost a dovednost s vybranou metodou pro sběr a analýzu dat správně pracovat,
- schopnost interpretovat data ve vztahu k teoretickým východiskům, výzkumným otázkám a pedagogické praxi.

1.2 Cíl ve vztahu k volbě tématu a názvu práce

- Student prokáže schopnost vhodně zvolit téma ve vztahu ke studovanému oboru a toto téma zúžit ve vztahu ke sledovanému fenoménu (předmětu zkoumání). Název práce, který je užším a přesným vymezením sledované problematiky, musí být exaktní, srozumitelný a odpovídat obsahu a to jak v teoretické tak i výzkumné části práce. Totéž platí o anglické mutaci názvu práce. Nejedná se o doslovný překlad do angličtiny, ale překlad, který odpovídá sémanticko-jazykovému kontextu (úzce se váže na terminologii dané disciplíny). Téma (název práce) je pak posuzován i ve vztahu k originalitě. Obecně jsou nepřijatelná témata, která byla opakovaně zpracována již dříve a vlastní vytvoření závěrečné práce nepřináší nové poznatky k této oblasti a omezuje se pouze na konstatování obecně známých faktů.

1.3 Cíl ve vztahu k teoretické části práce

- Autor práce se v úvodní a teoretické části zaměří na jasnou a srozumitelnou formulaci cílů práce, které jsou dále strukturované na cíle klíčové - vážící se k celému tématu práce, cíle

teoretické - vážící se k teoretické části práce a cíle výzkumné - popisující smysl a cíl výzkumu (výzkumné sondy).

- Autor prokáže schopnost jasně a srozumitelně popsat výchozí stav sledované problematiky, odůvodnit své záměry a obhájit téma práce. Zaměří se přitom na analýzu dostupných teorií a výzkumů, které v dané oblasti zájmu byly již realizovány a shrnout současný stav vědeckého poznání vztahující k sledovanému jevu (předmětu výzkumu), proměnným (v případě kvantitativního výzkumu) apod. Součástí magisterských prací je kapitola založená na principu „přehledové studie“.
- Autor přitom prokazuje schopnost tvorby vlastního odborného textu, který má jasnou myšlenkovou linii. Student využívá citací (přímých), které jsou odděleny uvozovkami s odkazem na autora, rok vydání a čísla strany, popřípadě nepřímých, ve kterých se odvolává na existující výzkumy, závěry, hlavní myšlenky apod. V takových případech se jedná o vlastní text autora, který je tzv. parafrázován s uvedením odkazu na dílo (rok vydání, popřípadě stranu). Z textu musí být jasně patrné, která část textu (myšlenek) jsou studenta a které jsou převzaty doslovně (citace přímá) nebo odkazují na jiná díla (autory). V závěrečné práci převažuje vlastní text studenta, který diskutuje s myšlenkami druhých autorů (citovaných), komparuje jejich koncepce, definice, postoje atd., je schopen zaujímat kritická stanoviska a na základě postupů formální logiky vyvozovat nová východiska, závěry, apod.
- Student prokáže, že teoretická část není izolovaným celkem, ale smysluplným prologem k části výzkumné, ve které autor pracuje s poznatky a závěry části teoretické. Tzv. oddělení části teoretické a výzkumné (někdy též označované jako praktické) je pouze formální, obsahově se obě části úzce provázány a tvoří ústrojný celek.

1.4 Cíl ve vztahu k výzkumné části

- Student prokáže schopnost jasně a výstižně formulovat výzkumný problém a otázky, popsat teoretická a metodologická východiska, definovat proměnné, adekvátně zvolit metody ve vztahu k výzkumnému cíli (předmětu výzkumu) a povaze sledovaného jevu (fenoménu), vhodně administrovat zvolenou metodu, adekvátně zpracovat příslušná data (údaje) a interpretovat je ve vztahu k cílům výzkumu.
- Při užití kvalitativního přístupu se student zaměří především na popis výzkumného designu, volbu strategie a metod(y) (etnografický výzkum, případová studie, narativní výzkum, fenomenologický výzkum, zakotvená teorie apod.) a především analýzu získaných údajů, která často přímo vychází z použité metody nebo jiný typ analýz textu. V magisterských pracích je nepřijatelné použití povrchních kódovacích postupů, které nejsou opřeny o hlubší analýzu, nevypovídají o vztahu mezi kategoriemi nebo nevedou k deskripci a explanaci jevu. (Např. pouze otevřené kódování je nedostatečné). V magisterských pracích se očekává hluboká znalost zvoleného metodologického přístupu (metody). Autor/ka čerpá zejména z primárních zdrojů (českých i zahraničních). Problematiky je vnímána „učebnicová“ znalost zvolené metody.
- Při užití kvantitativního přístupu se student zaměří na grafickou strukturu výzkumného designu, přesný popis výzkumného problému a otázek, srozumitelnou formulaci hypotéz, exaktní definici a operacionalizaci proměnných (včetně popisu jejich měření), způsob sběru dat a jejich statickou analýzu a interpretaci.

- **POZOR:** Zcela nepřijatelné jsou postupy, které se prostřednictvím statistické popisné analýzy (průměr, relativní četnost apod.) snaží testovat hypotézy aniž by použily principy induktivní statistiky a řádného statistického testování hypotéz. Deskripční výzkum je přitom možný jak v bakalářských tak diplomových pracích, podmínkou je však originalita popisu a původnost proměnných, autor nás seznamuje s novými fakty o proměnných, především vyjádřením jejich četností, rozptylu, rozdělení, šikmosti a špičatosti apod.

1.5 Cíl ve vztahu k závěru práce

- Student prokáže schopnost shrnout a propojit **nové poznatky**, ke kterým dospěl jak v teoretické tak výzkumné části. Vede o nich **kritickou diskusi** a snaží se z nich vyvodit závěry, který mohou být platné jak v oblasti rozšíření teorie tak obohacením pedagogické a sociálně pedagogické praxe. V závěrečné kapitole se student pomyslně vrací k výchozím otázkám, aby se pokusil o kritické zhodnocení naplnění cílů práce.

1.6 Cíl ve vztahu k formálním náležitostem

- Student prokáže znalost a dovednost v rovině formálního zpracování textu. Student využívá všech existujících norem pro formální zpracování textu, především normu citační (doporučená je APA) a normu pro sazbu textu (zalamování odstavců vět, vynechávání mezer apod.). Práce je strukturována do logických celků (kapitol), které jsou číslovány. Procesuální a formální náležitosti se řídí Pokynem děkana 1/2015, který je dostupný ZDE: https://is.muni.cz/do/ped/VPAN/pokdek/Pokyn_dekana_zaverecne_prace_finale_1.pdf

1.7 Cíl ve vztahu k stylistice a gramatické správnosti

- Student prokáže stylistické dovednosti při zpracování odborného textu při dodržení všech gramatických pravidel.

1.8 Poznámka k druhům a formám závěrečných prací

- Jsou přípustné rozmanité druhy a formy závěrečných prací, které vychází z individuálního zaměření a konceptu autora, zejména volby tématu a cílů práce. Pro představu uvádíme možné druhy závěrečných prací:
- **METODICKÁ** práce je přípustná zejména u bakalářského typu studia (výjimečně u magisterského, pouze v odůvodněných a předem odsouhlasených případech). Autor se například zaměří na rozpracování určité výchovné koncepce (filozofie, cíle, metody, prostředky, obsah a formy práce) a v rámci praktické části vytvoří metodický soubor konkrétních výchovných aktivit a činností, které odpovídají dané koncepci. Podmínkou je však aplikace této metodiky v praxi a její ověření na základě drobné výzkumné sondy, např. evaluačního výzkumu (pozorování, reflexe, dotazník) nebo jiné adekvátní evaluační strategie. Součástí bakalářské práce je tedy i část pojednávající o ověření metodiky a její evaluaci (doloženy jsou např. fotografie z realizace projektu, tábora, reflexe účastníků apod.). Jinými příklady může být například vytvoření pedagogického projektu pro konkrétní cílovou skupinu (viz pedagogické práce) s analýzou cílů a jejich dosažení, vytvoření koncepce letního tábora, celotáborové hry, vytvoření celoroční školní hry ve družině, metodický plán tvůrčích aktivit apod.

- **VÝZKUMNÁ** práce je doporučeným standardem u bakalářských a zejména magisterských studií. Autor/ka zvolí vhodné téma, výzkumný problém, otázky, vhodnou strategii a prostřednictvím adekvátních metod sesbírá a analyzuje data, která následně interpretuje. Součástí teoretické části je přehledová studia (zejména u diplomových prací). Předpokládá se hluboká znalost zvolených metodologických postupů.
- **TEORETICKÁ** práce vychází z analýzy teorií, teoretických konceptů a zejména primárních odborných zdrojů. Podstatou práce může být zprostředkování vybraných konceptů, jejich uspořádání, komparace a interpretace. Příkladem může být např. analýza primárních děl významných pedagogů, filozofů, sociálních pedagogů, jejich teorií a myšlenek s cílem vzájemně je komparovat a interpretovat ve vztahu ke stávajícímu vědění. Badatel zvolí vhodnou metodologii pro takový druh práce (např. historicko-srovnávací metoda apod.). jiným příkladem mohou být práce na poli komparativní pedagogiky, badatel analyzuje zahraniční koncepty vzdělávání (sociální pedagogiky, výchovy ve volném čase apod.). Dalším příkladem může být například meta analýza již obhájených BP a DP na dané téma a porovnání výsledků s nejnovějšími poznatky, které jsou v dané době součástí vědecké diskuse apod.
- **PEDAGOGICKÁ** práce (projekt) může být kombinací předchozích výše uvedených druhů s důrazem na edukativní význam celého záměru. Autor např., vypracuje detailní projekt vycházející z analýzy současného stavu a cílem intervenovat a změnit stávající systém (práce s rodinou, školní třídou, mimoškolní skupinou, kurzem apod.). Na základě vypracovaného konceptu záměr realizuje a na základě realizace výzkumu informuje o jeho dopadu (významu). Příkladem mohou být např. projekty v rámci profilace dramatická výchova, multikulturní projekty, projekty v domovech seniorů, mimoškolním prostředí apod.

2. Doporučený rozsah prací

- Rozsah bakalářské práce: 80 000 – 96 000 znaků včetně mezer (cca 1600 znaků na stránku), tj. cca 50 – 60 normo stran.
- Rozsah diplomové práce: 96 000 – 144 000 znaků včetně mezer (cca 1600 znaků na stránku) tj. cca 60 – 90 normo stran.
- Do rozsahu práce je započítán seznam použité literatury (tj. literatura se kterou studenti pracovali při přípravě závěrečné práce a na kterou se v textu odkazují). Do rozsahu práce se nezapočítávají textové přílohy, např. transkripty rozhovorů, obrazové přílohy, grafy, výpočty apod.

3. Odlišnost úrovně bakalářské a diplomové práce

- Diplomová práce se od bakalářské neodlišuje pouze rozsahem, ale zejména kvalitou, která je charakteristická: Znalostí a praktickou aplikací práce s teoretickými cizojazyčnými zdroji, přehledovou studií realizovaných výzkumných studií, precizním provedením výzkumné části s hlubokou znalostí a schopností aplikovat zvolenou metodu analýzy dat, sofistikovanou diskusí nad zjištěními a jejich aplikací do pedagogické praxe.